

духовною істотою, пов'язаною як із силами добра так і зла. Саме ці сили ведуть постійну боротьбу за душу людини. При цьому людина виступає ареною двобою за домінування однієї із цих сил, і істотою від якої також залежить фінальний акорд. Життя при цьому є шляхом до єднання з духовним абсолютом. Усвідомлення людиною своєї гріховності, намагання покаятися навіть смертю, за Стефаніком дає людині можливість відкупитися за свої гріхи і чистою піти до Бога. Неспроможність людини вирости над своєю гріховністю веде до можливості покаятися в смерті. Показовими тут виступають новели «Гріх» («Вдова Марта давно хора»), «Мати», «Скін». Але якщо гріхи людини були надто важкими, а саме такими вони й були у прадіда Басарабів, який згубив невинних дітей, то спокута за такі гріхи може озватися голосом сумління і на наступних поколіннях.

Питання про вибір між життям та смертю, поставлене в експресіоністичному ключі, постає центральним у творчості письменника. І коли героями творів смерть обирається власноручна, вона також набуває віталістичного звучання. Відхід у смерть перетворюється на перехід у інше існування, окрім того, цей крок може поставати, як очищення, вивільнення себе і близьких та як порятунок від нестерпності існування («Басараби», «Новина», «Стратився»). У новелі «Стратився» світове зло штовхає героя на скоєння страшного гріха – самогубства, та змалювання доброї посмішки на обличчі страченого несе натяк на віталістичну природу цього вчинку. Смерть через самострату відкриває двері герою у безмежжя абсолюту. Герої В.Стефаніка, пройшовши земні страждання переходять до існування в царині духовного, залишаючи земне існування в якому разом із силами добра змагаються сили зла. Наші предки, будучи надто близькими з природою, завжди відчували та знали про цей двобій протилежностей. В.Стефанікові, людині наділеній особливою здатністю відчувати найдрібніші порухи матерії й духу всесвіту, випала нагода творити в час особливо сприятливий для передачі художніми засобами слова експресії внутрішнього світу. Його суб'єктивний досвід, збагачений досвідом мудрості наших пращурів та усіма їхніми віруваннями, вкладався в царину ідеалізму, з його центральним постулатом про примат Духу.

Стефанік по-особливому підходить до розробки теми самогубства. Заснована на народних віруваннях про зв'язок цього вчинку із втручаннями злих сил, тема самогубства набуває в новелах автора гуманістичного звучання. В своїх творах письменник подає самогубця не просто, як опанованого нечистими силами грішника, а як Боже створіння, яке через нестерпність буття через смерть намагається перейти до іншої форми існування. Смерть через самогубство у новелах автора набуває віталістичного наповнення, адже нею людина може своєю кров'ю очистити душу з надією на прощення та відпущення гріхів та життя у новому світі, побудованому на законах добра та милосердя. Відходом у потойбіччя, людина намагається здобути спокій для своєї душі та тіла у іншому, більш ідеальному світі. Крім того можемо простежити, як людина – носій гріховності в своїй сутності, намагається своєю кров'ю здобути очищення та надію на прощення та відпущення гріхів і життя у новому світі, побудованому за законами добра та милосердя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зеленин Д.К. *Избранные труды: Очерки русской мифологии: Умершие неестественной смертью и русалки.* / РАН. *Ин-т славяноведения и балканистики [Вступ.ст. Н.И.Толстого; Подг. Е.Е.Левкиевская]* – М.:Индрик, 1995. – 430 с.
2. Іларіон, митрополит. *Дохристиянські вірування українського народу: Іст.-реліг.моногр.* – К.: АТ «Обереги», 1992. – 424 с.
3. Стефанік В.С. *Камінний хрест: Новели / Глосарій В.Г.Яськова; худож.-оформлювач А.С.Ленгик.* – Харків:Фоліо; 2008. – 255 с.
4. Червяк К. *Весілля мерців. Спроба соціологічно пояснити обряди ініціації.* – Харків: «Пролетарій»; 1930. – 141 с.
5. Черненко О. *Християнський світогляд в експресіоністичній творчості Василя Стефаніка // Збірник тисячоліття християнства в Україні 988–1988.* — Вінніпег, 1991. — С.175–185.
6. Чубинський П.П. *Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной имперским русским географическим обществом: Юго-Западный отдел. Материалы и исследования, собранные д.чл. П.П. Чубинским.* – Спб., 1877. – Т.4

АННОТАЦІЯ

Стаття посвячена изучению формирования суицидального элемента в новелистике В. Стефаніка. На основе новел «Басараби» и «Стратився», исследуется влияние фольклорных верований на формирование проявляющихся в творчестве В. Стефаніка суицидальных мотивов.

УДК 811.161:81'374.73

Антонюк Н.М., Помігуєва Л.П.

МЕТАФОРИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «AGRICULTURAL PLANTS» В АГРОДИСКУРСІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В статтє проанализирована специфика функционирования метафорической модели концепта «Agricultural Plants» в агродискурсе английского языка. Метафорические языковые средства представляют особенности объективации концептуальной картины мира. Представлены контексты, которые передают понятийную основу больших тематических групп метафорических выражений.

Одним з актуальних напрямків досліджень у сучасній науці про мову є вивчення процесів сприймання, зберігання й переробки знань у свідомості людини.

Метою нашого дослідження є визначення особливостей релізації концепту «Agricultural Plants» у агрономічному дискурсі англійської мови. Досягнення визначеної мети передбачає розв'язання таких завдань: установити різновиди текстів, в яких вербалізовано концепт «Agricultural Plants»; визначити та конструювати метафоричну модель концепту «Agricultural Plants»; установити особливості об'єктивації концепту «Agricultural Plants» в агродискурсі англійської мови.

У нашій свідомості вся інформація структурована. У мовній картині світу існують міцні зв'язки між деякими на перший погляд далекими одна від одної понятійними сферами. Ці зв'язки обумовлюють існування багатьох метафор, і сприяють появі нових, які базуються на цих зв'язках. У сучасній лінгвістиці при обговоренні цих зв'язків використовується термін – *метафорична модель*.

За визначенням А.П. Чудінова, метафорична модель – стійка, традиційна для національної свідомості «схема зв'язку між понятійними сферами» [15, 70]. Дослідник підкреслює значущість «системи метафоричних моделей», вважаючи її «важливою частиною національної мовної картини світу, національної ментальності», бо «вона тісно пов'язана з історією народу і сучасною соціальною ситуацією» [16, 131].

Ми провели аналіз метафоричної об'єктивації концепту «Agricultural Plants» в англійському аграрному дискурсі. Предметом дослідження були матеріали на тему сільськогосподарських рослин з англійських наукових та публіцистичних текстів наступних видань R.H.M.Langer & G.D.Hill «Agricultural Plants»(2003), J.C.Forbes, R.Drennan Watson «Plants in Agriculture»(1999). Всього було проаналізовано близько 650 контекстів, в яких актуальним є концепт «Agricultural Plants» і виявлено 345 контекстів, у яких використані метафори для об'єктивації концепту «Agricultural Plants».

Спираючись на класифікацію метафоричних моделей (Чудінов 2003; Баранов 2006; Будаєв 2006; Ряпосова 2002) ми проаналізували виявлені метафори і розробили класифікацію метафоричних моделей, засобами яких об'єктивується концепт «Agricultural Plants» в англійському аграрному дискурсі. Обрані метафоричні одиниці класифікувались згідно джерел, по початковій понятійній сфері [16, 134]. Класифікація метафоричних одиниць здійснювалась співвіднесенням лексеми у метафоричному значенні з об'єктивуючим цією лексемою концептом-джерелом з визначеною частиною концептосфери. Ми намагались виявити найбільш значущі для людини сфери діяльності, інформацію, яка відносно характеризує сам концепт «Agricultural Plants». Було виявлено 25 метафоричних моделей. 53,2% метафоричних одиниць відносяться до 7 метафоричних моделей.

Метафорична модель	Кількість метафор	Відсотковий показник
1. Виробник	75	11,53 %
2. Матеріал	64	9,84 %
3. Боротьба	60	9,23 %
4. Психічний стан	58	8,92 %
5. Почуття	46	7,07 %
6. Соціальна сфера	24	3,69 %
7. Простір	19	2,92 %
Всього	345	53,2 %

Відсоткові показники вказують на те, що слід проаналізувати метафоричну модель ВИРОБНИК. Мета аналізу – виявити особливості метафоричної об'єктивації концепту «Agricultural Plants» засобами метафор у моделі ВИРОБНИК в англійському агродискурсі.

Для досягнення мети слід вирішити наступні завдання: визначити, якими метафоричними мовними засобами об'єктивується концепт «Agricultural Plants»: які частини мови найчастіше використовуються; яка структура метафор (словосполучення, речення чи фразова єдність); які семантичні ролі типові для лексем у метафоричному значенні і лексеми Plants у метафорах-словосполученнях чи метафорах-реченнях; виявити актуальну для усвідомлення концепту «Agricultural Plants» інформацію у сфері агродискурсу.

Метафорична модель ВИРОБНИК є найчастіше вживаною моделлю, яка метафорично об'єктує досліджуваний концепт (75 метафор – 11,53%).

Всі виявлені метафоричні одиниці цієї метафоричної моделі віднесемо до фрейму ПРОДЮСЕР (75 метафор – 11,53%). Цей фрейм вміщує 4 слоти: Слот 1.1. Продукт (4,92%). Слот 1.2. Розвиток (2,95%). Слот 1.3. Процес (2,07%). Слот 1.4. Напрямок (1,59%). Названий фрейм дає інформацію про продукт, розвиток, процес, напрямок сільськогосподарської культури. Слот 1.1. ПРОДУКТ має найбільше метафоричних контекстів у зазначеному фреймі. На прикладі цього слоту проаналізуємо семантичну валентність корелятивів.

Слот 1.1. ПРОДУКТ

У процесі аналізу метафор слоту ПРОДУКТ з'ясувалось, що метафоричне значення належить перш за все дієсловам (25 метафор – 78,13% слоту).

*1. **Food is produced** by agriculture (including horticulture) with a small proportion contributed by fisheries.

*2. **Plants also provide** fibres such as cotton and flax, from which our clothing and other woven fabrics are made.

*3. **They give** wood, one of our most important construction and furnishing materials.

У п'ятих метафорах (15,62% слоту) у метафоричному значенні використовуються лексеми іменників.

*4. **Plants are as important to us as the air that we breathe.**

Два контексти (6,25% слоту) містять прикметники, які мають метафоричне значення.

*5. **Weeds are plants that interfere with human activities, especially in agriculture. They need to be controlled as they are undesirable and thrilling.**

У процесі вербалізації концепту «AGRICULTURAL PLANTS» метафорами слоту ПРОДУКТ перевагу мають дієслова (25 метафор; 78,13% метафор слоту). Сім метафор (21,87%) реалізуються недієслівними формами (іменниками та прикметниками), які передають дієві ознаки лексеми. Лексеми у метафоричному значенні є значущими словами. Слід зазначити, що метафора

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

реалізується у контексті, тобто у словосполученні чи реченні. Тому, цікаво дослідити семантичну валентність задіяних у процесі створення метафори лексем. За основу візьмемо класифікацію семантичних валентностей Ю.Д. Апресяна [2, 126-127].

Семантична валентність	Кількість метафор	Відсотковий показник	Номер прикладу
«Матеріал споживання»	23	71,88%	2,3,4,6
«Постачання»	8	25%	7
«Об'єкт»	1	3,12%	5,8

«Матеріал споживання» – 23 метафори (71,88% метафор слоту).

*6. *From them are derived **plastics, manufactured fibres** and **thousands of other products**.*

«Постачання» – 8 метафор (25% метафор слоту).

*7. *Plants are **the tubes** that are the sources of **transporting “breathing space”**.*

В одній метафорі *Plant* реалізує семантичну валентність «Об'єкт» (3,12% метафор слоту).

*8. *Coal and oil are the **remains of plants which lived millions of years ago**.*

Дієслова, засобами яких об'єктивуються метафори, які характеризують концепт «Agricultural Plants», реалізують наступні семантичні валентності:

Семантична валентність	Кількість метафор дієслівної валентності	Відсотковий показник	Номер прикладу
«Джерело-Виток»	15	60%	9
«Ланцюг-З'єднання»	5	20%	10,11
«Об'єкт-Діяч»	3	12%	5,8,12
«Початок-Активатор»	1	4%	13
«Засіб-Реалізатор»	1	4%	14

«Джерело-Виток» – 15 метафор (60%).

*9. *Plants enormously **enrich our lives with energy** and their **beauty, their perfume, their limitless range of form**.*

«Ланцюг-З'єднання» – 5 метафор (20%).

*10. *They **combine their seeds** well with **other woodland natives** such as *Wild Ginger and Wood Ferns*.*

*11. *Indeed the very oxygen in the air on which all animal life depends would not be there without plants to release it.*

«Об'єкт-Діяч» – 3 метафори (12%).

*12. *Plants **can reach the sun** where they will bloom the most.*

«Початок-Активатор» – 1 метафора (4%).

*13. *Such plants are **the first for giving rise** to very flavourful purple-black, berrylike fruits relished by both songbirds and people.*

«Засіб-Реалізатор» – 1 метафора (4%).

*14. *Plants **supply** a vast range of industrial and domestic materials including paper, rubber, scent, ois, dyes and drugs.*

Тематична наповненість актуалізації контенту «AGRICULTURAL PLANTS» метафоричними значеннями слоту ПРОДУКТ різноманітна.

Перевагу мають розділи, присвячені розвитку сільськогосподарських рослин та їх застосування, як кінцевого продукту (12 контекстів). Рослина представляється як корисна культура (10 контекстів), небажана (1 контекст), й та, що викликає хвилювання (1 контекст). У двох контекстах представлений аналіз важливості рослин для людства. Рослина виступає джерелом життя, існування людини, без якого вона приречена на смерть (5 контекстів). В одному контексті представлена метафорична модель, яка розрізняє позитивні і негативні риси рослин. Останні не потрібні для існування і шкодять людині. Метафоричні моделі дають негативні оцінки рослині (5 контекстів). Таким чином слот ПРОДУКТ розкриває сутність сільськогосподарської культури як джерела людської енергії, ланцюга живлення об'єктів і суб'єктів як учасників вирішення спільних проблем існування у середовищі.

Метафоричні контексти передають понятійну основу більших тематичних груп метафоричних виразів, які існують у мові. Слот ПРОДУКТ фрейму ПРОДЮСЕР метафоричної моделі ВИРОБНИК концепту СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ РОСЛИНИ вербалізуються через поняття, які утворюють систему організованих компонентів (фреймову сітку) з ключовими елементами – слотами, завдяки яким, на основі асоціативно-образного мислення людини, відбувається текстове розгортання концептів та ідентифікація останніх завдяки різним лексичним номінаторам як засобу їх вербалізації у мові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Англо-русский словарь по лингвистике и семиотике. [Текст]: словарь / А.Н. Баранов [и др.]; под ред. А.Н. Баранова. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Азбуковник, 2001. – 640 с.*
2. *Апресян Ю.Д. Лексическая семантика (синонимические средства языка) / Ю.Д. Апресян // Избранные труды. – М.: Школа «Языки русской культуры». Издательская фирма «Восточная литература» РАН., 1995. – Т. 1. – 472 с.*
3. *Гак В.К. Метафора: универсальное и специфическое / В.Н. Телия (ред.) // Метафора в языке и тексте. – М.: Наука, 1988.*

4. Глухова Н.В. Метафорическая объективация концепта «ДЕМОКРАТИЯ» в немецком актуальном политическом дискурсе *Language, Communication and Social Environment* Язык, коммуникация и социальная среда. Выпуск 6. Воронеж: ВГУ, 2008
5. Гусев С.С. Наука и метафора. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1984.
6. Жоль К.К. Мысль. Слово. Метафора. Проблемы семантики в философском освещении. – Киев: Наукова думка, 1984.
7. Кашкин В.Б., Шаталов Д.Г. Метафора как средство активного познания *Language, Communication and Social Environment* Язык, коммуникация и социальная среда. Выпуск 4. Воронеж: ВГУ, 2006
8. Лабащук М. Слово в науке и искусстве: научное и художественное осмысление феноменов вербального мышления. – Тернопіль: Підручники и посібники, 1999. – 272 с.
9. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем. – (<http://www.philology.ru/Linguistics/lakoff-johnson-90.htm>).
10. Лосев А.Ф. 2004 – Введение в общую теорию языковых моделей / Под ред. И.А. Василенко. Изд. 2-е, стереотипное. – М.: Едиториал УРСС, 2004.– 296 с. (История лингвофилософской мысли).
11. Лосев А.Ф. Миф. Число. Сущность. – М.: Мысль, 1994. – 919 с.
12. Налимов В.В. Вероятностная модель языка. – М.: Наука, 1979. – 304 с.
13. Налимов В.В., Дрогалина Ж.А. Реальность нереального. Вероятностная модель бессознательного. – М.: Мир Идей, 1995. – 432 с.
14. St.Ullmann. *Semantik. Eine Einführung in die Bedeutungslehre.*- Frankfurt am Main: S.Fischer Verlag, 1973.
15. Чудинов А.П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации: монография. – Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. пед. ун-та, 2003. – 248 с.
16. Чудинов А.П. Политическая лингвистика [Текст]: учеб. пособие / А.П. Чудинов. – М.: Флинта, 2006 – 256 с.

УДК 378.126

Акініна Н.Л.

ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У 1980 – 1990 РР. ХХ СТ.

В статье рассматривается формирование научно-методического обеспечения высшего педагогического образования в 80-х годах XX столетия на основе университетских учебных планов и учебных планов высших педагогических институтов этого же периода: их позитивные и негативные стороны.

Для з'ясування змісту педагогічної освіти та формування науково-методичного забезпечення вищої педагогічної освіти у 1980-1990 рр. ХХ ст. проаналізуємо навчальні плани педагогічних спеціальностей досліджуваного періоду.

Розглянемо навчальні плани університетської освіти та навчальні плани спеціалізованої педагогічної освіти за спеціальностями: математика, історія, хімія, географія та ін. Обов'язковими для всіх навчальних планів вважалися дисципліни: історія КПРС, марксистсько-ленінська філософія, політична економія, науковий комунізм, радянське право і методика правового виховання. На ці дисципліни всього виділялося 1120 годин, з яких 466 – аудиторних. Дисципліни педагогічного спрямування: педагогіка і методика виховної роботи психологія і методики викладання; виробнича (педагогічна) практика, а також дисципліни спеціалізації, для тих, хто обирає спеціальність педагога – 150 годин з 600 годин. До дисциплін спеціалізації педагога відносились: формування комуністичного світогляду учня; критика сучасних буржуазних педагогічних теорій; вікова фізіологія і гігієна; етика і психологія сімейного життя; профорієнтаційна робота в школі; зміст програм і підручників з дисциплін спеціалізації; технічні засоби навчання і методика їх ефективного використання; методика економічного виховання учнів; основи культури і техніки мовлення; психологія самовиховання; вивчення особистості і учнівського колективу; інтенсифікація навчально-виховного процесу; наукова організація педагогічної праці; організація позакласної виховної роботи. В навчальному плані виділялися наступні види навчальної роботи студентів: основні навчальні дисципліни (від 30 до 35), факультативні дисципліни (від 15 до 35), курсові роботи, дипломні, державні іспити. Співвідношення навчальних планів університетів за складовими підготовки на різних спеціальностях подані в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Розподіл годин у навчальних планах університетів за спеціальностями

Спеціальність	Всього дисциплін	Всього годин	Всього аудиторних	Суспільно-політичних всього	Суспільно-політ. аудит.	Спеціальних всього	Спеціальних аудиторних	Психолого-педагогічні всього	Психолого-педагогічні аудиторних
Математика	49	10803	4330	1762	62	8100	840	941	628
Структура %				16,3 %		75%		8,7 5%	
Географія	44	8568	4181	800	64	4381	852	1100	670
Структура %				9,33 %		78%		12,8%	